کورد و
شەڕی شوعەیبە

ماوەیەک لەمەوبەر لە بەڵگەنامەیەکی نهێنیی ئینگلیزەکاندا راستییەکی بایەخدارم دەربارەی دەوری کورد لە شەڕی شوعەیبەدا بەرچاوکەوت کە شایانی لێدوان و لێکدانەوەیە.

بەرلەوەی دەوڵەتی عوسمانی لە شەڕی یەکەمی جیهاندا بداتە پاڵ ئەڵەمانیاو لایەنگرانی دژی وڵاتە هاوپەیمانەکان بە ماوەیەک ئینگلیزەکان خۆیان بۆ داگیرکردنی عیراق ئامادە کردبوو، **کە سێ صەد ساڵ دەبوو چاویان بڕیبووە سامان و شوێنی هەڵکەوتووی لە ناوەندی رۆژهەڵاتی نزیک و ناوەڕاستدا**[1]، بۆیەکا تەنها تاکە رۆژێک بەسەر بەرپابوونی شەڕ لە نێوان بەریتانیای گەورەو دەوڵەتی عوسمانیدا تێپەری کاتێک هێزە چەکدارەکانی ئینگلیز لە باشوورەوە پەلاماری خاکی عیراقیان داو هەر ئەو رۆژە، کە دەیکردە شەشی تشرینی دووەمی ساڵی ١٩١٤[2]، توانییان فاوی تاکە بەندەری ئەوسای عیراق داگیر بکەن. لەو رۆژەوە تا ئاگربەسی مودرۆس لە تشرینی دووەمی ساڵی ١٩١٨دا خاکی عیراق بووە یەکێک لە شەرگە سەرەکییەکانی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست کە بایەخی بۆ دیارکردنی چارەنووسی شەڕی یەکەمی جیهان کەم نەبوو. دوای داگیرکردنی فاو بە شازدە رۆژ هێزەکانی

(*) لە ژمارە (١٢٥)ی گۆڤاری «**رۆشنبیری نوێ**»ی وەرزی بەهاری ١٩٩٠ لە لاپەڕە (٣٦-٤٠)دا بڵاوکراوەتەوە.

(١) بۆ درێژەی ئەو باسە بڕوانە:
Zaki Saleh, Mesopotamia. Iraq 1600-1914, Baghdad, 1957.

(٢) رۆژی پێنجی تشرینی دووەمی ساڵی ١٩١٤ بەریتانیای گەورە بانگی شەڕی دژی دەوڵەتی عوسمانی دا.

بەریتانیای گەورە شاری بەصرەی بایەخداریشیان بە ئاسانی داگیرکرد.

دامو دەزگای عوسمانی چونکە دەمێ ساڵ بوو جەورو ستەم و چەوساندنەوەی ناڕەوا ببووە پیشەی رۆژانەی وا داڕزا بوو نەتوانێ خۆی لەبەر لێشاوی هێرشی وڵاتێکی پێشکەوتووی وەک بەریتانیای گەورەدا ڕابگرێ. لەبەر ئەوە فەرمانڕەوایانی دەروازەی باڵا، یا وەک دەڵێن بابی عالی و پاشا قاپوسی[3]، دەبوو پەنا بەرنە بەر هەر ڕێگەیەک بۆی هەبێ یاریدەی بەربەست کردنی ئەو لێشاوە بدات. بۆ ئەم کارە بزواندنی هەستی ئایینی شتێکی لەبار بوو. بۆیەکا ئیتیحادییەکان کە لە ساڵی ١٩٠٨وە دەسەڵاتی وڵاتی عوسمانییان گرتبووە دەستو تا رادەیەکی زۆر لە دین لایان دابوو، لەپڕ بوونەوە موسڵمان و بانگی جیهادیان دا، ئاخوندو مەلایانی وڵات بە دەیان فەتوایان بۆ «**شەڕی کافران**» دەرکرد.

سەرەتای شەڕ بە هەزاران عیراقی بە دەم ئەم بانگەوازەوە چوون، تایبەت دوای ئەوەی پیاوە ئایینییە گەورەکانی شارانی وەک بەغداو کەربەلاو نەجەف بە پەرۆشەوە داوایان لە خەڵکی کرد پەنا بەرنە بەر چەک نەبا خاکی وڵاتیان بە هاتنی ئینگلیزی «**کافر**» گڵاو بێت!

ئەمجارەیش کوردی ساکاری دڵپاک کەوتەوە داوی دەروازەی باڵاوەو گەلێکیان بە نانەسکی و چەک و تفاقی خۆیانەوە بەرەو باشووری عیراق بۆ شەڕی ئینگلیز ملیان نا. تا ئێستە نە ژمارەی ئەو کوردانە، نە ژمارەی سەرجەمی ئەو عیراقییانەی بە دەم ئەو بانگەوازەوە چوون بە تەواوی ساغ نەکراونەتەوە. کەمترین ژمارە بەپێی ئەو سەرچاوانەی بەدەستەوەن دە هەزارو زۆرترینیش بیست هەزار عیراقییە.

(٣) ئەسڵەکەی «**پاشا قاپی سی - قاپوسی**»یە کە «**بابی عالی**» شیان پێ دەگوت، دیارە ئەمیان لە «**الباب العالی**»ی عەرەبییەوە هاتووە. لە زمانە ئەورپاییەکاندا(پۆرتە)ی پێ دەڵێن کە بە ئیتالیایی (Porta)و بە فەرەنسەیی(Porte)یەو بە مانای دەرگا دێت. عوسمانییەکان بە جێکاری(مقر عمل) صەدری ئەعزەم، یا سەرەک وەزیرانیان دەگوت پاشا قاپوسی کە مێژونووسان جاروبار بە هەڵە لە بریتی ناوی دەوڵەتی عوسمانی بەکاری دێنن، ئەو هەڵەیەی بۆتە راست و لە مێژوونووسیدا بەو جۆرە جێگەی خۆی کردۆتەوە. پێم وایە بە کوردی دەتوانین بڵێین «**دەروازەی باڵا**» یا «**دەروازەی پاشا**».

هەرچۆن بێ ژمارەیان بەپێی سەرچاوەی باوەڕ پێکراو لە ژمارەی سەربازی تورک زیاتر بوو[٤].

هەمان جیاوازی لە ژمارەی ئەو کوردانەی بە دەنگ بانگەوازی دەروازەی باڵاوە چوون هەیە. بەپێی مامۆستا رەفیق حیلمی لە بەرگی یەکەمی **«یادداشت»**دا پتر لە هەزار سوارەی کورد بە سەرکردایەتی شێخ مەحمود بە چەکی خۆیانەوە بۆ شەڕی ئینگلیز لە کوردستانەوە چوونەتە باشوور[٥]. هەرچی شوکری مەحمود ندیمە، کە ئەفسەرێکی شارەزایەو کتێبێکی لەسەر شوێنی عیراق لە شەڕی یەکەمی جیهاندا داناوە، دەڵێ تا کانوونی دووەمی ساڵی ١٩١٥ دوازدە هەزار چەکداری عەرەب و **«دوو هەزاری کورد و تورکمان»** دەواریان لە دەوروبەری شاری ناصرییە هەڵدا[٦]. لای مێژوونووسی بەناوبانگ عەبدولڕەزاق حەسەنی ئەو کوردانە هەزارو پێنج صەد کەسن[٧]، ئەو ژمارەیەی تێکەڵ بە نووسینی گەلێک مێژوونووسی تر بووە[٨].

تێکەڵ و پێکەڵی ئەم ژمارانە لە کەمتەرخەمی و بەرەڵڵایی کاربەدەستانی عوسمانییەوە هاتووە، هەرچی کاربەدەستانی ئینگلیزە تەواو بە پێچەوانەی ئەوانەوە هەموو شتێکیان بە حساب و تۆمارو راپۆرت بوو. هەڵبەت ئەوان بایەخی زۆریان دابووە خۆ ئامادەکردنی بەرفراوانی عوسمانی بۆ شەڕی داهاتووی دوای کەوتنی شاری بەصرە، دەروازەی باڵا دەیویست هەرچۆنی بێ لەشکری ئینگلیز لە ناوچە داگیرکراوەکانی باشووری عیراق دەربپەڕێنێ، چونکە باش لەوە گەیشتبوو کە داگیرکردنی هەموو عیراق بڕوای موسڵمانانی جیهان بە تواناو دەسەڵاتی

(4) A. T. Wilson, Loyalities Mesoptamia, 1914-1917 A Personal and Historical record, London, 1930, pp. 33-34.

(٥) رەفیق حیلمی، یادداشت، چاپی یەکەم، بەرگی یەکەم، بەغدا، ١٩٥٦، ل ٤٩-٥٠.

(٦) العمید الركن شكري محمود ندیم، حرب العراق ١٩١٤-١٩١٨. دراسة علمیة، الطبعة الثامنة، بغداد، ١٩٧٤، ص ٢٩-٣٠.

(٧) عبدالرزاق الحسني، العراق في دوري الاحتلال و الانتداب، الجزء الأول، صیدا، ١٩٣٥، ص١٦-١٧.

(٨) بە وێنە بڕوانە:
الدكتور عبدالله الفیاض، الثورة العراقیة الكبرى سنة ١٩٢٠، الطبعة الثانیة، بغداد، ١٩٧٥، ص١٥٣.

عوسمانییان دەلەقێنێ، وێرای ئەوەی داگیرکردنێکی وا مانای گەیشتنی دوژمنی بۆ سەر سنووری خودی تورکیا دەگەیاند.

لەبەر ئەوانەی باسمان کردن بەڵگەنامەکانی ئینگلیز بۆ لێکدانەوەی ئەم جۆرە باسانە لە گەلێک ڕووەوە لە سەرچاوەی تر زیاتر جێگەی بڕوان. جا لە یەکێک لە بەڵگەنامە تایبەتییەکانی وەزارەتی جەنگی بەریتانیادا کە سەرەتای بیستەکان نووسراوە ژمارەی ئەو کوردانەی لە شەڕی شوعەیبەدا بەشدارییان کردووە سێ هەزار کەسە، واتا دوو تا سێ هێندی ئەو ژمارانەی تا ئێستە وتراون[٩]، ئەمەش خۆی لە خۆیدا، لەبەر گەلێک هۆ، بایەخی مێژوویی زۆرە. **شەڕی شوعەیبە یەکەم بەرەنگاربوونەوەی کوردە دژی ئینگلیزی داگیرکەر.** هەروەها سیمای یەکەم خەباتی هاوبەشی کوردو عەرەبی تێدا بەدی دەکرێ دژی دوژمنی تازەیان.

هاتنی ئەو سێ هەزار کوردە بە جل و بەرگی نەتەوەیی و خەنجەرو برنەوی خۆیانەوە لەرێگەی بەغداوە بۆ ناصرییە سەرنجی هەموانی راکێشاوە، وا دیارە بە هەر شوێنێکدا تێپەڕیبن بە گەرمی پێشوازی کراون[١٠]. گەورەترین بەڵگەی زیندووی ئەم بۆچوونە هۆسەیەکی باوی ئەو رۆژگارەی عەرەبانە کە بە دوو جۆر گوتوویانە: **« دوو بەشی بە هەشت بۆ هادی خۆمان و بەشێکیشی بۆ کاک ئەحمەدو نەوەی» (ثلثین الجنة لهادینا وثلثها لكاك أحمد وأولاده)**، یا **« دوو بەشی بە هەشت بۆ هادی خۆمان و بەشێکیشی بۆ شێخ مەحمودو کوردانی»**[١١] **(ثلثین الجنة لهادینا وثلثها للشیخ محمود واكراده)**.

دیارە مەبەست لە کاک ئەحمەد کاک ئەحمەدی شێخی کوڕی شێخ مارفی نۆدێی باپیرە گەورەی شێخ مەحمودە. بەڵام مەبەست لە هادی**(سەید هادی مكۆطر)**ە کە یەکێک لە گەورە پیاوانی شامییە بوو. ئەم پیاوە پارەدارێکی دەوڵەمەندو دەست و دڵفراوانێکی سەیر بووە، پارەیەکی یەکجار زۆری بۆ شەرکەرانی شوعەیبەو دوایی بۆ بەشدارانی شۆڕشی بیست خەرج کردووە، لەبەر ئەوە خەڵکی ساکار وەک باوکی

(9) War Office, 32/5806/2205, "The Pitential Enemies in Mesopotamia", No. 162/428, Dated April 15, 1920.

(١٠) بڕوانە: **«العراق»**(جریدة)، بغداد، ٢٩ حزیران ١٩٧٨.

(١١) دیارە مەبەستی پیاوەکانییە کە هەموویان کورد بوون.

وێنەی حاجی کاک ئەحمەدی شێخ و حاجی ئەحمەد بەگی بانەیی، کە گەریدەیەکی ئینگلیز گرتوویەتی، یەکەم جارە لە کوردستان بڵاودەکرێتەوە، دیاری کۆمەڵەی کەلەپوورو فۆکلۆری کورد لە سلیمانییە

هەژارو نەدار سەیریان کردووەو زۆریان خۆش ویستووە بۆیەکا لە قوڵایی دڵەوە لە لایەن خۆیانەوە دوو بەشی بەهەشتیان بۆ قورغ کردووە. هەر لەبەر ئەوەش ئینگلیزەکان رقیان لێی بووە، دوای دامرکاندنەوەی شۆڕشی بیست گرتویانەو بە دەسبەسەری ڕەوانەی هندستانیان کردووە، دوایی لەگەڵ فەیسەڵی یەکەمدا بۆ ساڵی داهاتوو گەڕاوەتەوە عیراق[١٢].

شێخ مەحمود بەناوبانگترین سەرداری کورد بوو کە لە شەڕی شوعەیبەدا

(١٢) دیدەنی لەگەڵ مامۆستا عەبدولڕەزاق حەسەنی ڕۆژی نۆزدەی کانوونی دووەمی ساڵی ١٩٩٠.

بەشداری کرد، هەرچەندە خوا هەڵناگرێ عوسمانییەکان بەر لەوە کەمیان بە خۆی و کەسوکاری نەکردبوو، بۆیەکا لێیان دڵ بریندارو ناحەزیان بوو[١٣]. **ڕەفعەتی ئیسماعیل بەگی داودەو نامیقی عەلی ئاغای ئامۆزای و سەید ئەحمەدی خانەقاش لەو ناودارانەی کوردی کەرکوکن کە بە خۆیان و پیاوەکانیانەوە دژی ئینگلیز چوونە غەزاو لە شەڕی شوعەیبەدا بەشدارییان کرد.**

بەشی هەرە زۆری ئەو سێ هەزار کوردەی چوونە شەڕی ئینگلیز بریتی بوون لە لایەنگرانی شێخ مەحمودو کوڕگەلی داودەو دەلۆو زەنگەنە و هەمەوەندو جافی دەوروبەری کەلار.

شەڕی شوعەیبە بۆ هەردوولا، چ ئینگلیزو چ عوسمانی، بایەخی زۆر بوو. گوندی شوعەیبە کە کەوتۆتە باکووری ڕۆژئاوای شاری بەصرەوە لەڕووی ستراتیژییەوە زۆر گرنگە، ئەوسا هەموو ڕێگە سەرەکییەکانی بۆ بەصرە دەچوون بەوێدا تێدەپەڕین، بۆیەکا ئینگلیزەکان دوای داگیرکردنی بەصرە یەکسەر کردیانە سەربازگەو دواییش یەکێک لە بنکە جەنگییە بایەخدارەکانیان لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا. سەرکردەی لەشکری عوسمانی لەو باوەڕەدا بوو بۆ ئەوەی باشووری عیراق لە ئینگلیز پاک بکاتەوە بەر لە هەر شتێکی تر پێویستە دوژمن لە شوعەیبە دەرپەڕێنێ.

هێرشی لەشکری عوسمانی و چەکدارانی کوردو عەرەب بۆ سەر سەربازگەی شوعەیبە بەرەبەیانی دوازدەی نیسانی ساڵی ١٩١٥ لە سێ لاوە دەستی پێ کرد. تۆپی ئینگلیز لەو شەڕەدا هێند زاڵ بوو مەودای ئەوەی نەدا هێرشهێنەران بتوانن زۆر لە سەربازگەی شوعەیبە نزیک بکەونەوە، هەرچەندە سەرەتا توانییان بگەنە چەند تەپۆڵکەیەکی دەوروبەری کە بۆ ڕۆژی داهاتوو ئینگلیزەکان دیسان گرتیاننەوە. بەرەبەیانی چواردەی نیسان دژە هێرشی گەورەی لەشکری ئینگلیز دەستی پێ کردو دوای شەڕێکی قورسی چەند سەعاتی لەشکری تورک و چەکدارانی کوردو عەرەب خراپ شکان و بە ناچاری کشانەوە بێشەڵانی بورجییە کە کەوتۆتە ڕۆژئاوای

(١٣) بۆ درێژەی ئەم باسە بڕوانە:
M.S. Lazarev, Kurdistan i Kurdskaya Problema"90-egodi XIX veka- 1917", Moscow, 1969, pp. 143, 211, 212, 216-217, 230, 302, 348, 355-357, 368, 371.

شوعەیبەوە. سلێمان عەسکەریی فەرماندەی ئەو هێزانە، کە پیاوێکی ئازاو لێهاتوو بوو[١٤]، لە تاوا خۆی کوشت.

زیانی ئینگلیز لە شوعەیبەدا یەک بە یەک بە دروستی زانراوە، ئەوان هەزارو دووصەدو پەنجاو حەوت کوژراو و بریندارایان هەبوو[١٥]. بەڵام زیانی لەشکری تورک و چەکدارانی کوردو عەرەب تاوەکو ئێستە بە تەواوەتی نەزانراوەو وا دیارە هەرگیز ناشزانرێ. سەرچاوە هەیە ئەو زیانە دەگەیێنێتە شەش هەزار کوژراو و بریندار[١٦]. بەپێی سەرچاوە ئینگلیزییە ئاگادارەکان زیانی بەرەی عوسمانی بە کوردو عەرەبەوە دوو هێندی زیانی خۆیان بووە، کە دەکات دەورووبەری دوو هەزارو پێنج صەد کوژراوو بریندار[١٧]. وا پێدەچێ ئەم ژمارەیە لە راستییەوە نزیکتر بێ، چونکە ئەو ناوچانەی لاشەی کوژراوەکانیان تێدا کەوتبوو کەوتنەوە دەست ئینگلیز.

هەرچی ژمارەی کوژراوو برینداری عەرەب و کوردە لە شەڕی شوعەیبەدا ئەوە نە زانراوەو نە دەزانرێ. ئارنۆلد ویلسنی لێپرسراوی سیاسیی لەشکری ئینگلیز بە نیمچە گاڵتە پێ کردنێکەوە باسی بەشداری کردنی چەکدارانی عەرەب و کوردی لەو شەڕەدا کردووە[١٨]، هەرچەندە ئەگەر جەنابی بیری لە ناوەرۆکی ئەو بەشداری کردنە بکردایەوە هەڵبەت وا بە سووکی هەڵی نەئەسەنگاند.

نووسەری تر هەیە ئەو بەشداری کردنەی بەرز نرخاندووە[١٩]. شوکری مەحمود نەدیم، کە وەک وتمان ئەفسەرێکی شارەزایە، بەتایبەتی باسی دەوری چەکدارانی

(١٤) سلێمان عەسکەریی زۆر بڕوای بە پێویستیی یاریدەی چەکدارانی کوردو عەرەب بوو. بەر لە شەڕی شوعەیبە بریندار کرابوو، لە کاتی شەڕی شوعەیبەدا بە برینداری سەرکردایەتی هێزەکانی دەکرد.

(15)) A.T.Wilson, Op. Cit., P.35.

(١٦) العمید الرکن شکري محمود ندیم، المصدر السابق، ص٢٩.

(17) A.T.Wilson, Op. Cit., P. 35ﬁ

(18) Ibid, PP. 22-23.

(١٩) بە وێنە بڕوانە:
الدکتور عبدالله الفیاض، المصدر السابق، ص١٤٩–١٥٣، العمید الرکن شکري محمود ندیم، المصدر السابق، ص٢٨–٣٠، ٣٣.

کوردو عەرەبی لە شەڕی رۆژی سیازدەی نیساندا کردووەو وەک دەڵێ ئەو رۆژە ژمارەیەکی زۆر لە سوارەی عەرەب و کورد بوونە قوچی قوربانیی گوللە تۆپەکانی دوژمن. بەپێی بۆچوونی ئەو ژمارەی کوژراوو برینداری کوردو عەرەب لە شەڕی شوعەیبەدا بەسەریەکەوە خۆی داوە لە نزیکەی سێ هەزار کەس کە، وەک دەڵێ، چواریەکی هەموو بەشدارانی کوردو عەرەبە لەو شەڕەدا، ئەوەش بەپێی هەموو پێودانێک نیسبەتێکی زۆر بەرزە[٢٠]. من بەش بە حاڵی خۆم وای بۆ دەچم ئەم ژمارەیە زۆر بێ، هەرچەندە دانەری ئەو کتێبە لەبەر ئەوەی زمانی تورکی دەزانێ توانیوییە سەرچاوەی عوسمانیش بەکاربهێنێ.

لەشەڕی شوعەیبەدا لە گەورە پیاوانی کورد نامیقی عەلی ئاغای داودە[٢١] شەهید بووە. شایانی باسە بنەماڵەی ئەم پیاوە بە درێژایی بیستەکان ناحەزی ئینگلیز و لایەنگرو پشتیوانی شێخ مەحمود بوون[٢٢]، هەروەها بەپێی گێڕانەوەی مامۆستا رەفیق حیلمی **«رەشید پاشای خەڵکی سلێمانیی کۆنە موتەسەریفی مونتەفیک و چەند پیاوێکی ناوداری تری کورد لە شەڕی شوعەیبەدا کوژراون»**[٢٣].

وەک گوتمان ناوەرۆکی مێژوویی بەشداری کردنی چەکدارانی کوردو عەرەب لە شەڕی شوعەیبەدا گەورەیە. راستە هەستی ئایینی دەوری گەورەی بینی بۆ پاڵ پێوەنانی ئەو هەزاران کەسە بۆ شەڕی ئینگلیز، بەڵام هەستی نیشتمانپەروەریش دەوری خۆی لەو کارەدا بینی، چونکە بەلای ئەوانەوە ئینگلیز هەر کافر و غەیرە دین نەبوون، بەڵکو هەمان کات داگیرکەری بیانیش بوون. پێویستە ئەوەیش لە یاد نەکەین کە لەو رۆژگارەدا تێکەڵییەکی زۆر لە نێوان هەستی ئایینی و نیشتمانیدا هەبوو، بۆیەکا جیاکردنەوەو دابڕینیان لە یەکدی کارێکی رەوا نییە.

ئەو هەستە بزوێنەرە وای کرد سەردارانی عەرەب و کورد خەرجی زۆری ئەو

(٢٠) العمید الرکن شکري محمود ندیم، المصدر السابق، ص٣٣.

(٢١) شوکری مەحمود نەدیم بە هەڵە بە هەمەوەندیی لە قەڵەم داوە.

(٢٢) بۆ درێژەی ئەم باسە بڕوانە لاپەڕە صەدو سی و صەدو چل و هەشتی ئەو کتێبەمان کە ساڵی ١٩٧٨ لە بەغدا بە ناوی **«دور الشعب الکردي في ثورة العشرین العراقیة»**دوە بڵاومان کردۆتەوە.

(٢٣) رەفیق حیلمی، یادداشت، بەرگی یەکەم، ل٥٠.

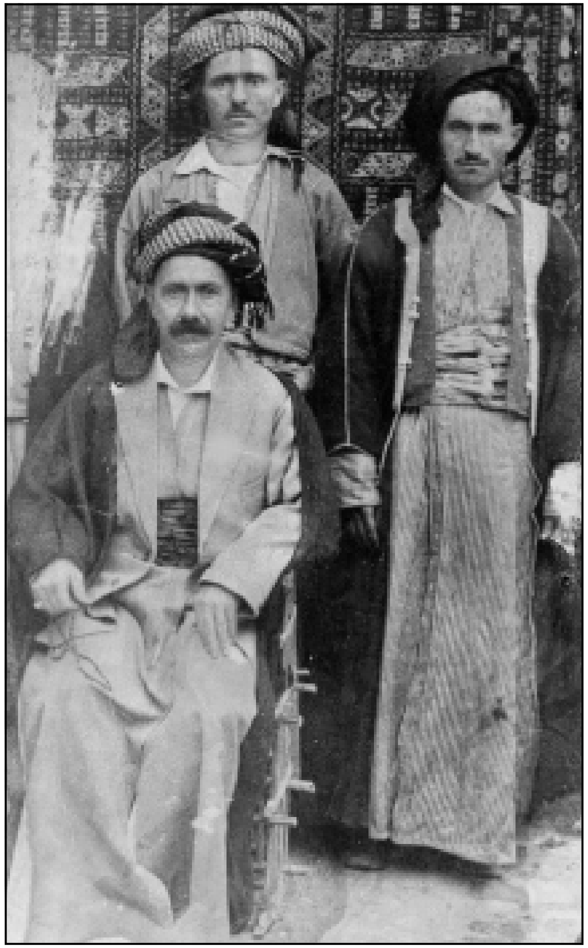

شێخ مەحمودو مستەفا ئاغای عەبدوڵڵا ئاغاو ڕەفعەت بەگی ئیسماعیل بەگی داودە

هەزاران کەسە بگرنە ئەستۆی خۆیان. هی وایان بووە بە قەرزو قوڵە ئەو کارەی ڕاگەیاندووە، چونکە وای دەزانی بەو جۆرە فەرمانی ئایین و نیشتمان بەجێ دێنێ(٢٤).

ئینجا لەگەڵ هەموو ئەوانەشدا کاربەدەستانی عوسمانی بە دەستوورو پیشەی هەموو شۆڤێنییەکی ڕق ئەستووری بێ وەفاو نالەبار ڕەفتاری ئەو هەزاران کوردو

(٢٤) دوکتۆر عەبدوڵڵا فەییاز لەم بارەیەوە بەتایبەتی باسی محەمەد سەعید حەبوبی دەکات و دەڵێ مولکی خۆی خستە رەهنەوە تا بتوانێ ئەرکی خەرجی چەکدارەکانی بگرێتە ئەستۆ (بڕوانە لاپەڕە١٥٢-١٥٣ی کتێبەکەی).

عەرەبە لە خۆبوردووانەیان کردووە، ئەوە وای لە گەلێکیان کردووە هەر زوو بگەڕێنەوە هەوارگەی خۆیان. بەپێی گێڕانەوەی نووسەرێکی ئاگادار ئەفسەرێکی گەورەی عوسمانی بە ناوی ئەحمەد بەگی ئەوراقەوە زۆر بێ شەرمانە باسی ئەوەی کردووە چۆن لەشکری عوسمانی دوای **«دەرپەڕاندنی ئینگلیز لە شوعەیبەو بەصرە»** پێویستە بکەوێتە گیانی **«خۆفرۆشانی عیراق»** کە بە خایەنی لەقەڵەم داون(٢٥).

هەرچۆن بێ شەڕی شوعەیبە لاپەڕەیەکی بایەخداری مێژووی هاوچەرخی عیراقە کە کورد دەوری دیاری تێدا بینیوە. دەشبێ لەمەودوا ژمارەی ئەو کوردانەی لەو شەڕەدا بەشدارییان کردووە بەسێ هەزار کەس دابنرێن نەک کەمتر.

«دوژمنە چاوەڕوانکراوەکانی وڵاتی دوو ئاوان - میسۆپۆتامیا» ناونیشانی سەیری ئەو بەڵگەنامە ئینگلیزییەیە کە ئەم ڕاستییە مێژووییە بایەخدارەی بۆ پاراستووین. دەربارەی کورد ئەو بەڵگەنامەیە نووسیوییە دەڵێ: **«ئەوان لەبەر ئەوەی شەڕکەری چاک و گورج و گۆڵن دوژمنێکی خەتەر، یا ترسناکن»**(٢٦)، وەک بەڵگەش باسی بەشداری کردنی ئەو سێ هەزار چەکدارە کوردەی لە شەڕی شوعەیبەدا کردووە. **ئینگلیز لە ڕاپۆرتە نهێنییە تایبەتییەکانی خۆیاندا بەو جۆرە باسی کوردیان دەکرد، کەچی لەگەڵ ئەوەشدا گەلێک نووسەری بێ ویژدان هەن کە بە زۆری زۆردارەکی کوردیان کردۆتە داردەستی ئینگلیز.**

(٢٥) فريق المزهر ال فرعون، الحقائق الناصعة في الثورة العراقية سنة ١٩٢٠، الجزء الآول، بغداد، ١٩٥٢، ص٣٩-٤٠.

(26) W.O., 32/5806/2205, (The Potential Enemies in Mesopotamia), No. 162/428, Dated April 15, 1920.

لە نێوان شێخ مەحمودو ئەمیری کوێتدا

ئەوانەی بە راستی گەورەو پیاون گەورەیی و پیاوەتی لە هەموو رەفتارێکیان دەتکێ. شێخ مەحمود یەکێکە لەو گەورە پیاوانەی کورد کە لە دژوارترین هەڵوەستی ژیاندا بە سەربەرزی هاتۆتە دەست. بەڵگەی ئیمرۆمان پوختەی گێرانەوەیەکی پڕ مانای مێژوونووسێکی سیاسیی عەرەبە.

نەوەی شێخ خەزعەلی عەرەبستانی بەناوبانگ حسەین خەڵەف لە ساڵی ١٩٦٢وە دەستی کردە بڵاوکردنەوەی کتێبی **«مێژووی سیاسیی کوێت»** لە چەند بەرگێکدا کە هەریەکەیانی بۆ رۆژگاری فەرمانڕەوایی یەکێک لە شێخەکانی کوێت تەرخان کردووە... بەپێی هەڵسەنگاندنی شارەزایان ئەم کتێبە یەکێکە لە سەرچاوە عەرەبییە چاکەکانی مێژووی نوێ و هاوچەرخی کوێت.

بەشی یەکەمی بەرگی پێنجەمی کتێبی **«مێژووی سیاسیی کوێت»** کە ساڵی ١٩٧٠ دیسان لە بێروت چاپ کراوە بریتییە لە تۆماری رووداوەکانی رۆژگاری شێخی بەناوبانگی کوێت ئەحمەد جابرلصەباح کە لە رۆژی ٢٣ی شوباتی ساڵی ١٩٢١وە تاوەکو ٢٥ی شوباتی ساڵی ١٩٥٠ میری کوێت بوو[١]. لە رۆژگاری ئەودا کوێت بووە شت، بەتایبەتی دوای ئەوەی لە ساڵی ١٩٤٦وە سامانی نەوتی زۆری کەوتە بازاڕەوە.

پەنجاو چوار لاپەڕە، واتە نزیکەی یەک دەر پێنجی ئەو بەرگە گرنگەی کتێبەکەی

(*) لە ژمارە (١١٨٠)ی رۆژنامەی **«هاوکاری»**، رۆژی ٢٤ی مایسی ١٩٩٠دا بڵاوکراوەتەوە.

(١) حسين خلف الشيخ خزعل، تأريخ الكويت السياسي، الجزء الخامس، القسم الاول المتضمن لعصر الشيخ احمد الجابر الصباح من ١٥ جمادي الثانية ١٣٣٩ الى ١٠ ربيع الأول ١٣٦٩، ٢٣ شباط ١٩٢١ - ٢٥ شباط ١٩٥٠، بيروت، ١٩٧٠.

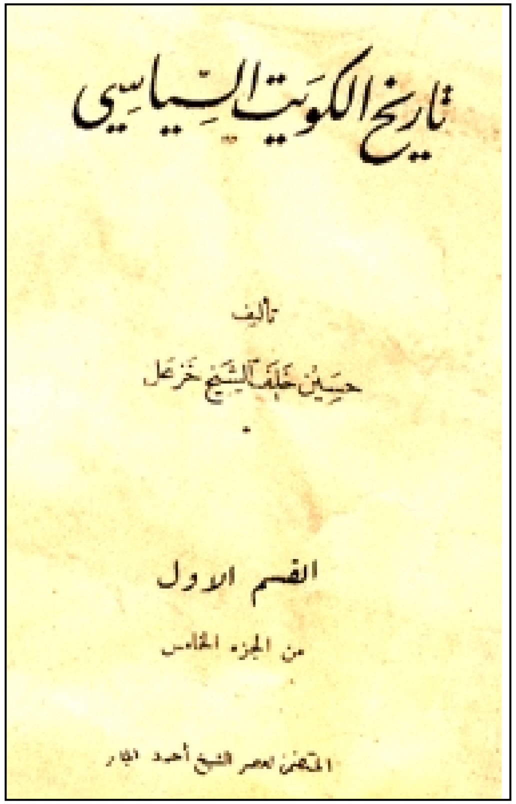

حسەین خەڵەف شێخ خەزعەل[٢] بۆ باسی کوردو کوردستان تەرخان کراوە[٣].

هەرچەندە **«هاتنی شێخ مەحمودی بەرزنجی بۆ کوێت»** سەرناوی ئەو بەشەی کتێبەکەیە، بەڵام ناوەرۆکی زۆر لەو باسەی زیاتر گرتۆتەوەو بریتییە لە پوختەی مێژووی کۆن و نوێی کوردو باسی رەگەزیان و کوردستانی نیشتمانیان و سنووری کوردستان و ژمارەی کوردو داب و نەریتیان و مێژوویان بەر لە پەیدابوونی ئیسلام و لەژێر سایەی ئەوداو حوکمەت و میرنشینە کوردییەکانی وەک شەددادی و مەروانی و دۆستەکی و بابان و سۆران و بادینان و جزیرو بۆتان و پێوەندی کورد بە سەلجوقی و عوسمانییانی تورکیاو صەفەوی و ئەفشارو

(٢) بەشی یەکەمی بەرگی یەکەمی **«مێژووی سیاسی کوێت»** بەسەر یەکەوە ٢٨٠ لاپەڕەیە.
(٣) لە لاپەڕە ٦٧وە تا لاپەڕە ١١١.

زەندییـانی ئێـران وشـــۆڕشی بەدرخـان و کـوڕانی بەدرخـان و شـێـخی گـەورەی شەمدینان و هۆی کەوتنیان و گەلێک باس وخواسی تری وای ژیانی کوردەواری.

کە ئەو باس و خواسانەی ناو کتێبی **«مێژووی سیاسیی کوێت»** دەخوێنیتەوە هەست دەکـەیت دانەری کـوردی خـۆش دەوێت و هەوڵی داوە تا رادەیەکی زۆر بێ لایەنانە لە باسەکانی بکۆڵێتەوە، بە وێنە گەلێک بەسەر دلێری و جوامێری کوردا هەڵدەدات و دەڵێ:

«ژمارەیەک تایبەتی هەن کورد بە درێژایی مێژووی ناوی پێیـانەوە دەرکردووە. ئەو تایبەتییانە بەرهەمی زۆرانبازی کوردن لەگەڵ سروشت و لەگەڵ دوژمندا پێکرا.

یەکەم دیاردەی لەڕووی کورد جەنگاوەری و ئازایەتییە، ژیان وای فێرکردووە جیهان بە لایەوە لانەی پیاوی ئازا نەک جێ ژینی ترسنۆک بێ. کورد رەوشتیان بەرزە، جەوانمەردی و دەست بڵاوی دروشمی ژیانیانە، لە هەڵس و کەوتا رەفتار جوان و سەر راستن، پەیمان پەروەرن، لە پێناوی سەربەرزیدا بێ سڵ خۆبەختکەرن.. بێ ئەندازە رێزی ئافرەت دەگرن» [٤].

کە دێتە سەر باسی مێژووی کورد **«لە رۆژگاری ئیسلامدا»** حسەین خەڵەف شێخ خەزعەل دەڵێ:

«کورد دەوریان لە سیاسەتی دەوڵەتی ئیسلامدا گەورە بوو، زۆر بە گەرمی تێکەڵ بەو هەراو بگرە سیاسییانە بوون کە ئەو دەوڵەتە دووچاریان هاتووەو هەمیشە لایەنی ئەو دەستەو تاقمانەیان گرتووە کە بۆ سەرکەوتنی ئیسلام تێکۆشاون، لەپێناو بڵاوبوونەوەی ئیسلامداو بۆ پاراستنی جەنگیون، لە خۆشی و ناخۆشیدا چارەنووسی خۆیان تێکەڵ بە چارەنووسی ئیسلام کردووە» [٥].

لەگەڵ ئەوەشدا نووسینەکەی حسەین خەڵەف لە کەم و کورتی بێ بەش نییە. هەر بۆ نموونە دەڵێین کاتێک دێتە سەر باسی ژمارەی کورد هەر ئەو ژمارانە دەهێنێتەوە کە بەر لەو بە نیو سەدە گوتراون، بۆیەکا سەرجەمی کورد بە لایەوە لە سەرەتای حەفتاکاندا تەنها چوار ملیۆن و نیون[٦].

(٤) بڕوانە لاپەڕە شەست و نۆ.
(٥) بڕوانە لاپەڕە حەفتا.
(٦) بڕوانە لاپەڕە شەست و هەشت و شەست و نۆ.

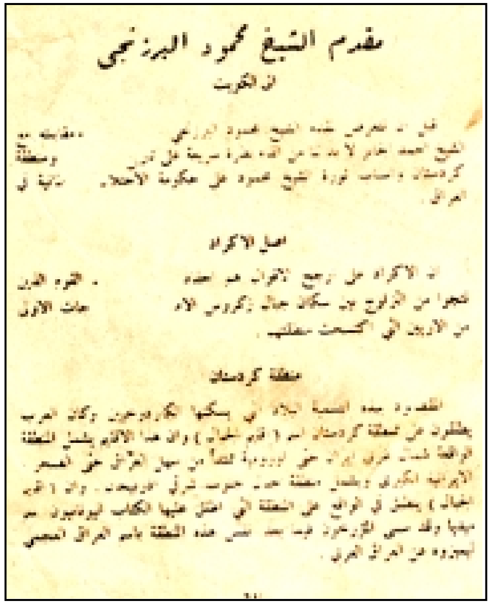
مقدم الشيخ محمود البرزنجي

اصل الاكراد

منطقة كردستان

ئەوانەی دانەری **«مـێـژووی کـوێتی سـیـاسی»** دەربارەی کـورد بە ویژدانەوە نووسیونی بۆ کوێتییەک کەم بیستراوو نوێن، ئەوەی لەو کتێبەدا بۆ ئێمە تازەو گەلێک بایەخدارە دیدەنیی شێخی بەردە قارەمان و میری کوێتە.

حسەین خەڵەف شێخ خەزعەل بایەخێکی زۆری داوەتە باسی شێخ مەحمودو بنەماڵەکەی و بزوتنەوەکانی، لەو بەشەی کتێبەکەیدا رێکوپێک و تێروتەسەل باسی تەکییەی بەرزنجی و کاک ئەحمەدی شێخ و هەڵوەستی شێخ مەحمود بەرانبەر بە تورک و حوکمداریتی شێخ و راپەڕینی دژی ئینگلیزو ئازادکردنی هەڵەبجەو شەڕی تاسڵوجەو دەوروبەری چەمچەماڵ و رانییەو کۆیەو دەربەندی بازیان و شوێنی هەمەوەند لەو شەڕانەداو گرتنی شێخی کردووە[٧]. ئینجا بە هەمان دەستوور هاتۆتە سەر باسی دانی شێخ بە دادگەو لەوێدا ئەمە دەگێڕێتەوە.

«دوای ئەوەی شێخ مەحمود هێنرایە بەغدا درایە دادگەیەکی سەربازی. کاتی موحاکەمەکەی سەرۆکی دادگە کە ئینگلیز بوو قسەی ناشرینی بە شێخ گوت و گاڵتەی پی کرد، ئەویش لە عاستی خۆیدا راپەڕی و چونکە هیچ چەکێکی پێ نەبوو

(٧) بڕوانە لاپەڕە هەشتاو چوار تا لاپەڕە نەوەت و هەشت.

تا پێی بەرێتە گیانی سەرۆکی دادگە پەلاماری کڵاوو جەمەدانییەکەی سەری خۆی داو گرتییە سەرو پۆتەڵاکی و بە جنێوو قسەی پیس داباریییە سەری» [8].

دوای ئەوە دانەر هەشت لاپەڕەی ئەو بەرگەی کتێبەکەی بۆ باسی ئەو بەسەرهاتانەی کوردستان تەرخا کردووە کە دوای دوورخستنەوەی شێخ مەحمود لە کوردستان قەوماون[9]، لەوێدا ژمارەیەک بەڵگەی مێژوویی بەنرخی دەربارەی داخوازییەکانی کوردو گفتی زۆری ئینگلیزو کاربەدەستان و هەڵوەستی کورد بەرانبەر هەڵبژاردنی فەیسەڵی یەکەم بۆ تەختی پاشایی عیراق و ئەو جۆرە باسانە هێناوەتەوە کە هەموویان وەک پێشەکی وان بۆ ئەو باسە بایەخدارە کەم زانراوەی مەبەستمانەو لەژێر سەر ناوی **«هاتنی شێخ مەحمود بۆ کوێت»**دا بڵاوی کردۆتەوە. ئەمەش دەقی ئەو بەشەی کتێبەکەیە:

شێخ مەحمودو حەمە غەریبی زاوای تا ساڵی ١٣٤٠ی کۆچی **(دەوروبەری کۆتایی ساڵی ١٩٢١ی[10] عیسایی)** بە دەربەدەری لە هندستان مانەوە. بەڵام دوای ئەو روداوانەی باسمان کردن[11] حوکمەتی بەریتانیا ناچار بوو پەنایان بەرێتە بەرو عەفویان بۆ دەربکات و لەگەڵیان رێک بکەوێت کە بگەڕێنەوە سلێمانی تاوەکو ئەو فەراغە پڕبکەنەوە کە بە هۆی ئەو بزوتنەوانەوە دروست بوو بوو.

بۆ جێ بەجێ کردنی ئەم مەبەستە حوکمەتی بەریتانیا بڕیاری دا سەرەتا هەردووکیان بێنێتە کوێت تاوەکو رێی گەڕانەوەیان بۆ سلێمانی بۆ خۆش دەکات. نوێنەری باڵا **(مندوبی سامی)** بەریتانی لە عیراق سیر پێرسی کۆکس نامەیەکی تایبەتیی بۆ نوێنەری باڵای بەریتانی لە کوێت مێجەر مۆر نارد بۆ ئەوەی شێخ

---

(٨) بڕوانە لاپەڕە نەوەت و هەشت.

(٩) لە لاپەڕە نەوەت و هەشتەوە تاوەکو لاپەڕە صەدو شەش.

(١٠) بەداخەوە گەلێک هەڵەی چاپ کەوتۆتە ناو دێڕەکانی **«مێژووی سیاسیی کوێت»**ەوە. لێرەدا بە هەڵە لە بریتی دەوروبەری کۆتایی ساڵی ١٩٢١ دەوروبەری کۆتایی ساڵی ١٩٢٢ چاپ کراوە. راستە ساڵی ١٣٤٠ی کۆچی لە نیسانی ١٩٢١وە تاوەکو تەمموزی ١٩٢٢ی عیسایی دەگرێتەوە، بەڵام بەپێی کاتی رووداوەکان ئاشکرا دیارە کە مەبەستی دانەر لێرەدا **(کۆتایی ساڵی ١٩٢١)**ە نەک کۆتایی ١٩٢٢.

(١١) مەبەستی باری ئاڵۆزاوی کوردستان و پەرەسەندنی بزوتنەوەی رزگاریخوای کوردو داواکردنی گێڕانەوەی شێخ مەحمودو فشاری کەمالییەکانی تورکیایە، ئەوانەی ئینگلیزیان تەواو شڵەژاندبوو، چونکە لەوە دەترسان ویلایەتی موسڵیان لەدەست دەرچێ.

ئەحمەدی **(میری کوێت)** ئاگادار بکات. مێجەر مۆر رۆژی بیست و حەوتی صەفەری ساڵی ١٣٤٠ی کۆچی کە دەکاتە سیی ئەیلولی ساڵی ١٩٢١ شێخ ئەحمەدی ئاگادار کردو ئەمیش رەزامەندیی خۆی نیشان دا.

رۆژی چواردەی جەمادی یەکەمی ساڵی ١٣٤٠ی کۆچی کە دەکاتە سیازدەی کانوونی دووەمی ساڵی ١٩٢٢ی عیسایی پاپۆڕی بەنکورە لە بەندەری بۆمبێی **(هندستانەوە)** کەوتە رێ، شێخ مەحمودو حەمە غەریبی زاوای لەو پاپۆڕەدا بوون، ئەوساکە نوێنەری باڵا لە کوێت نامەیەکی ناردە لای شێخ ئەحمەدلجابر کە مێژووی بیست و شەشی جەمادی یەکەمی ساڵی ١٣٤٠ی کۆچی، بیست و پێنجی کانوونی دووەمی ساڵی ١٩٢٢ی عیسایی بەسەرەوە بوو تاوەکو پێی رابگەیێنێ کە ئەو پاپۆڕەی ئەو دوو شێخەی تێدایە رۆژی هەینیی بیست و نۆی جەمادی یەکەم، بیست و هەشتی کانوونی دووەم دەگاتە کوێت. شێخ ئەحمەدیش ئەم وەڵامەی دایەوە:

«لە ئەحمەدلجابرلصەباحی حاکمی کوێتەوە بۆ جەنابی خاوەن رەوشتی چاک و پایە بڵندی گەورەو ئازیزو خۆشەویست مێجەر ج.سی. مۆر پۆلتکل کە دەوڵەتی بە شان و شەوکەتی چاری ئینگلیز کوێتی پێ کردە بەهەشت خواوەندی گەورە بیپارێزێ.

دوای سڵاوو لێپرسینەوە لە خاتری شەریفتان (هیوادارم) هەر بە خۆشی و بەخێر بژین. بە دەستی قەدرو رێزەوە ئەو نامەیەتانمان وەرگرت کە رۆژی بیست و یەکی جەمادی یەکەمی ساڵی ١٣٤٠ ناردووتانەو ژمارەی پەنجاو نۆی بەسەرەوەیەو تێیدا باسی شێخ مەحمودو شێخ غەریبتان کردووە کە خەڵکی ناوچەی سلێمانین و جەنابی نوێنەری باڵای پایەبڵند دەیەوێ دوای بەردانیان لە هندستان لە کوێت بیێننەوەو جەنابیشتان رۆژی بیست و حەوتی صەفەری ١٣٤٠ باسیانت بۆ کردبووین، ئێمەش موافەقەتمان لەسەر ئیرادەی پایەبڵند نوێنەری باڵا کرد. لەبەر ئەوە خەڵک بۆ موراقەبەیان دائەنێین.

ئەو دووانە رۆژی چواردەی ئەم مانگە لە بۆمبییەوە کەوتوونەتە رێ و وا چاوەڕوان دەکرێ بە پاپۆڕی بەنکورە رۆژی هەینیی بیست و نۆی هەمان مانگ

بگەنە جێ.

جەنابتان بۆ ئەو ماوەیەی لە کوێت دەبن ماڵی کاپتەن مادیکتان بۆ تەرخان کردوون، ئێمەیش پەنا بە خوا تەرتیبی دانانی ئەوانە دەکەین کە دەبێ موراقەبەیان بکەن. ئەمەو ئیتر هەر خۆش بن. ڕۆژی بیست و یەکی جەمادی یەکەمی ساڵی ١٣٤٠».

ئەو ڕۆژە پاپۆڕی **(بەنکورە)** کە شێخ مەحمودو زاواکەی تێدا بوون گەیشتە کوێت. ئەو دوو شێخە وا چاوەڕوان بوون شێخ ئەحمەدلجابر یا خزمێکی یا یەکێک لە پیاوانی دەوروبەری هاتبێ بۆ پیشوازییان، بەڵام کەسێک لەوانە نەهاتبوو، تەنها نوێنەرێکی بارەگای موعتەمەدی باڵای بەریتانی هاتبوو ئەویش بۆ ئەوەی ئەو ماڵەیان نیشان بدات کە ئەو بارەگایە بۆی تەرخان کردبوون، خانۆکەش لەسەر ڕۆخی دەریا بوو، جاران کاپتەن مادیکی تێدا دەژیا. بۆ ڕۆژی داهاتوو نوێنەری باڵای بەریتانی لە کوێت زیارەتی کردن و زۆر بە جوانی بەخێرهاتنی کردن و پێی گوتن ئەو ماوەیەی لە کوێت دەمێننەوە میوانی حوکمەتی بەریتانی دەبن.

سەردانی شێخ مەحمود لە شێخ ئەحمەد

هەرچەندە چەند ڕۆژێک بەسەر گەیشتنی **(شێخ مەحمودو شێخ حەمە غەریبدا)** تێپەڕی بەڵام نە شێخ ئەحمەدلجابر، نە یەکێک لە خزمانی نەهاتنە زیارەتیان، ئەوەی بووە هۆی سەرسوڕمانی بێ ئەندازەیان. لەبەر ئەوە بڕیاریان دا ئەوان بچنە کۆشکی سەیف بۆ زیارەتی شێخ. کە گەیشتنە ئەوێ مەلا صالحی سکرتێری شیخ ئەحمەد هاکەزایی پێشوازیی کردن و لە ژوورێکی تەنیشت ئەو ژوورەی شێخ ئەحمەد لێی دانیشتبوو داینان تا ڕێگەیان دەداتێ بچنە لای. **تەنانەت قاوەشیان پێشکەش نەکردن، هەرچەندە قاوەدان بە میوان نەریتی عەرەبە.**

شێخ ئەحمەد دەترسا بێ ڕەزامەندیی نوێنەری باڵای بەریتانی پێشوازییان بکات، بۆیەکا یەکێک لە پیاوەکانی ناردە لای تا ئیزنی بینینیانی لێ وەربگرێ، بەڵام وا ڕێک کەوت لەو کاتەدا ئەو لە ماڵ نەبێ. ئەوساکە شێخ ئەحمەد بە مەلا صالحی گوت **«بەو کوردانە بڵێ با وەختێکی تر بێنە دیدەنیم»**. شێخ ئەم قسەیەی

بە جۆرێک کرد کە بۆنی ڕێز لێ نەگرتنی لێوە دەهات. شێخ مەحمود گوێی لەو قسانە بوو کە شێخ ئەحمەد بە مەلا صالحی گوتن، لەبەر ئەوە یەکجار ڕقی هەڵساو دەستوبرد، بەر لەوەی مەلا صالح بگاتە لای و قسەکانی شێخ ئەحمەدی پێ بڵێ ئەو کۆشکی **(سەیفی)** بەجێ هێشت و بڕیاری دا جارێکی تر زیارەتی شێخ ئەحمەد نەکات.

بۆ ڕۆژی داهاتوو نوێنەری باڵای بەریتانی لەگەڵ شێخ ئەحمەدلجابردا کۆبۆوەو زۆر بە توندی لۆمەی کردو لەسەر ئەو ڕەفتارەی بەرانبەر بە شێخ مەحمود سەرزەنشتی کردو[١٢] داوای لێ کرد هەرچۆنێک بێ شێخ مەحمود ئاشت بکاتەوە، ئەویش مەلا صالحی ناردە لای شێخ مەحمود بۆ عوزرخوایی و داوای لێ کرد جارێکی تر زیارەتی بکات. شێخ مەحمود سەرەتا ئەو داوایەی ڕەت کردەوە، بەڵام دوایی لەبەر زۆری مەلا صالح و پاڕانەوەی ناچار بوو داواکەی قەبوڵ بکات.

لای ئێوارەی ئەو ڕۆژە شێخ مەحمودو شێخ حەمە غەریبی زاوای چوونە دیدەنیی شێخ ئەحمەد. **شێخ مەحمود بەو بۆنەیەوە دەستێ جلی عەرەبیی نایابی لەبەر کردبوو.**

نوێنەری باڵای بەریتانی بەر لەو گەیشتبووە جێ، کە شێخ مەحمود هاتە ژووێ هەردووکیان، نوێنەری باڵاو شێخ ئەحمەدلجابر، بەرزە پێ لەبەری هەڵسان و زۆر بە گەرمی پێشوازییان کرد. کە نوێنەری باڵا ئەسەفی خۆی دەربڕی و بەوە پاکانەی بۆ شێخ ئەحمەد کرد کە بە تەواوی نەیناسیوە شێخ مەحمود یەکسەر بەم تاکە بەیتە وەڵامی دایەوە:

ولیس قولك من هذا بضائره
العرب تعرف من انكرت و العجم

کاتێک بەپێی نەریتی عەرەب قاوەیان هێنا شێخ مەحمود قەبووڵی نەکردو گوتی:

---

(١٢) دەقی ئەو قسەیە لە کتێبەکەدا بە عەرەبی بەم جۆرەیە: **«وفي اليوم الثاني من هذه الحادثة اجتمع المعتمد البريطاني بالشيخ احمد الجابر فوجه اليه اشد اللوم، وابنه على ما بدر منه بشأن الشيخ محمود، وطلب اليه ان يعمل ما في وسعه لاسترضاء الشيخ محمود»**(ص١٠٨).

«ببورن من کوردم، کوردیش لای هەندێک میری عەرەب، کە مەبەستی شێخ ئەحمەد بوو، شایانی ئەوە نین لە مەجلسیاندا قاوەیان پێشکەش بکرێ».

نوێنەری باڵا لە مەبەستی شێخ مەحمود تێ گەیشت بۆیەکا رووی دەمی تێ کردو گوتی:

«جەنابی شێخ ببورە، تۆ نەناسراو نیت، کەس ئینکاری پایەو مەقامت ناکات، تۆ یەکێکیت لە سەردارە هەرە گەورەو پایەبڵندەکانی کورد».

شێخ مەحمودیش لە وەڵامدا پێی گوت:

«جەنابی نوێنەر سوپاسی لوتفتان دەکەم، من زۆر بەوەوە دەنازم کە کوردم و سەرداری کوردم». ئینجا رووی دەمی کردە شێخ ئەحمەدو پێی گوت:

«ئەی شێخ ئەمەوێ سەرباری فەرمایشتی نوێنەر شتێکی ترتان بۆ روون بکەمەوە، ئەویش ئەوەیە کە من، شانازی نەبێ، نەوەی سەردەستەی کوڕانی ئادەمم»[(١٣)].

شێخ ئەحمەد شەرم گرتی و وەڵامی نەدایەوە. بەو جۆرە زیارەتی شێخ مەحمود کۆتایی هات.

پاش چەند رۆژێکی کەم شێخ ئەحمەد چووە زیارەتی شێخ مەحمود، دڵنەوایی کردو داوای لێ بوردنی لێ کرد. شێخ مەحمود بە نابەدڵی عوزرخوایی شێخ ئەحمەدی قەبووڵ کرد، بەڵام جارێکی تر، بە درێژایی ئەو ماوەیەی لە کوێت مایەوە، بیری لەوە نەکردەوە زیارەتێکی تری شێخ ئەحمەد بکات[(١٤)].

هەی ئافەرین شێخی سەربەرزی بەردە قارەمان، سەرداری لێهاتووی کورد، هەزار جاریش ئافەرین بۆ حسەین خەڵەف شێخ خەزعەلی دانەری **«مێژووی سیاسیی کوێت»** کە وا بە ئەمانەتەوە ئەم داستانە گەورەیەی بۆ کوردو بۆ مێژوو تۆمار کرد..

پێم وایە مێژووی کوردو بەسەرهاتی شێخ مەحمود برینی حسەین خەڵەفی کولاندۆتەوەو چارەنووسی رەشی عەرەبی ئێران و شێخ خەزعەلی سەرداریانی هێناوەتەوە یاد بۆیەکا وا بە سۆزەوە باسی کوردو باسی شێخ مەحمودی گەورەی

(١٣) دانەر ئەڵێ: **«مەبەستی بوو تێی بگەیێنێ کە ئەو نەوەی پێغەمبەرە»** (١٠٩).
(١٤) لە لاپەڕە صەدو شەشەوە تاوەکو لاپەڕە صەدو نۆ.

کوردی کردووە.

ئەم سەرگوزشتەیەی حسەین خەڵەف بۆی تۆمار کردووین پڕییە لە پەندو پڕییە لە دەرس. **یەکێکی وەک ئەو شێخ مەحمودەی ئەو بەو جۆرە باسی دەکات هەرگیز ناشێ رۆژێک لە رۆژان داردەست، یا پیاوی لایەنێک بووبێ، کەچی مێژوونووسی ئەوتۆ هەیە هەوڵ دەدات بە زۆری زۆردارەکی بەرگی نۆکەریی بە بەردا بکات. یەکێک لەوانە دەڵێ ئینگلیزەکانساڵی ١٩٢٤و ١٩٢٥ لە کاتی وتوێژی مەسەلەی نەوتدا پەتیان بۆ شێخ شل کردبوو گوایە تا مەلیک فەیسەڵی یەکەم ناچار بێ مافی دەرهێنانی نەوتی عیراقیان بداتێ، هەرچەندە ئەو کاتەی ئەو دەفەرموێ فڕۆکەکانی ئینگلیز، بەپێی گێڕانەوەی بەڵگەی تایبەتی و کاربەدەستی ئاگادار، بە راوودوونانی شێخ مەحمودو پیاوەکانییەوە خەریک بوون و ئاسمانی کوردستانیان کردبووە فێرگەی مەشقی خۆیان و بۆ یەکەم جار لە مێژوودا بۆمبای دووصەدو پەنجا پاوەنییان بۆ سوتاندنی گوندو لادێی کوردەواری و پەرەوازەکردنی زارۆڵەکانی بەکار هینا.**

لە نووسینەکەی حسەین خەڵەفدا هەست بە ئازادی دەربڕین و زۆرزانی ئینگلیزو پیاوچاکی مەلا صالح دەکەیت. **برایەتی و هاوچارەنووسی کوردو عەرەب پێویستیان بەم جۆرە نووسینانەیە، نەک نووسینی ئەوانەی لەخۆڕا هەستی کورد بریندار ئەکەن و دڵیان ئەرەنجێنن.**